

20.8.1970

8089/32

PŘÍLOHA IV

Informace o průběhu diskuse na zasedání politického poradního
výboru Varšavské smlouvy v Moskvě dne 20. srpna 1970

Soudruh Willi Stoph

V úvodu poděkoval sovětským soudruhům za iniciativu, která vedla ke svolání dnešní schůzky, jejíž konání považují němečtí soudruzi za velmi důležité. Vyjádřil přesvědčení, že výsledky porady upevní naši jednotu a prohloubí společnou linii a postup členských zemí Varšavské smlouvy. ÚV SED a vláda NDR blahopřejí ÚV KSSS a sovětské vládě k podepsání smlouvy mezi NSR a Sovětským svazem. Uzavření smlouvy hodnotí jako výsledek dlouhého boje za potvrzení výsledků druhé světové války. Smlouva představuje velký krok ke zmírnění napětí. Společně dohodnutou kolektivní linii úspěšně uplatnili sovětští soudruzi. Náš společný boj byl korunován velikým úspěchem. Smlouva vytváří reálnou perspektivu pro další boj za dosažení evropské bezpečnosti a zajištění míru. Představuje významný krok k uznání územního statu quo v Evropě. Ve smlouvě je jednoznačně potvrzena nedotknutelnost a nezvrátnost hranic, zejména hranice Odry-Nisa a hranice mezi NDR a NSR. To plně odpovídá cílům našeho obranného svazku.

Postoupili jsme výrazně kupředu při uskutečňování závěrů, na nichž jsme se dohodli na konferenci v Karlových Varech i na loňské světové konferenci komunistických a dělnických stran v Moskvě. Tyto závěry byly tvůrčím způsobem realizovány. Proto i smlouvu hodnotíme jako velký krok na cestě ke zmírnění mezinárodního napětí a k vytvoření účinných předpokladů pro konferenci o evropské bezpečnosti.

Pokud jde o NDR, vyjádřil znovu vděčnost Sovětskému svazu za vykonanou práci, jejíž výsledky posilují bezpečnost a nedotknutelnost NDR. Mezinárodně právně NSR je donucena k uznání celistvosti a suverenity NDR. Padla teorie o výjimečném právu NSR na zastupování celého Německa. Pro sebe z toho děláme závěr, že je naším prvořadým úkolem a povinností upevňovat NDR jako národní

a socialistický stát německého národa, upevňovat a posilovat socialismus v NDR, a dále rozvíjet socialistickou výstavbu, sociálně a ideologicky se distancovat od NSR, účinně prohlubovat výchovu lidí k marxismu-leninismu a proletářskému internacionalismu, rozvíjet socialistickou ideologii a uvědomění mas. Dalším prvořadým úkolem bude bojovat proti sociáldemokratismu, který bude usilovat o proniknutí do NDR. Chceme a budeme rozvíjet v ekonomické oblasti nejtěsnější kooperaci a přimknutí se k Sovětskému svazu, v čemž je nespolehlivější cestou k upevnění a rozvoji NDR jako socialistického a národního státu německého lidu.

V čem vidíme další význam smlouvy. V globální strategii imperialismu připadala NSR úloha ostří oštěpu namířeného proti socialistickým zemím. Tato úloha má dnes velké trhliny. NSR se ve smlouvě zříká pro dnešek i do budoucna územních nároků, uznává dnešní hranice, což je ústup od původního požadavku obnovy hranic Německa z roku 1937, který po léta zastávaly předchozí německé vlády. Tato změna není projevem dobré vůle, ale důsledkem skutečnosti, že imperialismus je nucen se přizpůsobovat změněnému poměru sil.

V dalším výkladu s. Willi Stoph vyjádřil souhlas s návrhy s. Brežněva a jednoznačně podpořil jeho návrhy a náměty k poradě o evropské bezpečnosti, k otázkám odzbrojení, k dalšímu jednání mezi Polskem a NSR, mezi ČSSR a NSR o anulování Mnichovské dohody od samého počátku. Ocenil jednoznačný požadavek, který budou podporovat další členské země na mezinárodně právní uznání NDR ze strany ostatních států.

Pokud jde o západní Berlín, vyjádřil se, že je nutné usilovat o jeho přeměnu v samostatnou politickou jednotku a o opatření, jež budou paralyzovat nároky NSR na západní Berlín a povedou ke zmírnění mezinárodního napětí. Nemůžeme zapomínat, že západoněmecký imperialismus se nezříká svých záměrů, a k tomu chce rozšířit svou základnu v západním Berlíně. Nezříká se svého základního záměru pronikat do NDR. Proto by chtěl posílit své

pozice v západním Berlíně. Nemůžeme dávat žádný prostor pro iluze o cílech západoněmeckého imperialismu. Proti jeho záměrům musíme postavit jednotu národa a lidu v NDR a aktivně čelit jeho záměrům, které chce cestou "zvláštních vnitroněmeckých vztahů" tzv. mezilidských vztahů zakotvit v NDR a změkčovat její hranici. Vyžaduje to rozhodný boj proti sociáldemokratismu, který v rámci imperialistické strategie má zvláštní úlohu. Bude třeba se poradit, co v tomto směru musíme dělat nyní a co v budoucnu. Zde bude probíhat ostrá fronta třídního boje, na nějž musíme být náležitě připraveni a mít jasnou koncepci.

V závěru svého vystoupení s. Stoph podtrhl nutnost společné linie a postupu, které budou výrazem jednoty a mohutné síly socialistického společenství. Tyto momenty mohou příznivě ovlivňovat mezinárodně právní uznání NDR a její přijetí do OSN. Jsme vděční za všechnu dosavadní solidaritu. V pozitivním smyslu musíme ovlivňovat boj za ratifikaci smlouvy v NSR, kde se proti ní staví nemalé pravicové reakční síly. Naše politické akce musí být úzce koordinovány, abychom dosáhli cílů, které si klademe.

Soudruh Nicolas Ceaucescu

Cílem naší schůzky je uskutečnit výměnu názorů v souvislosti se smlouvou mezi NSR a SSSR, posoudit možnosti celkové spolupráce v Evropě a vytvoření systému bezpečnosti. Nechci dělat spuhrný výklad, protože jde o složité otázky a nemůžeme se zabývat všemi faktory. Omezujeme se proto jen na některé úvahy.

Vítáme podepsání smlouvy, její uzavření potvrzuje správnost směru, který jsme zdůraznili na bukureštském zasedání politického poradního výboru Varšavské smlouvy v roce 1966, zejména myšlenku, že o řešení sporných otázek je nutno usilovat cestou jednání a vzájemného pochopení a sbližování. Mezinárodní situace potvrdila naše hodnocení z prosince loňského roku. Projevíly se pozitivní změny v politice Brandta a Scheela a v důsledku toho nutnost aktivizace naší politiky.

Tyto změny potvrzují, že ve společnosti v NSR a v Evropě dochází k přesunu k realistické politice v otázce bezpečnosti. Z toho hlediska smlouva má zvláštní význam a stává se důležitým mezníkem v mezinárodním politickém životě. Rumunsko postupovalo v souladu s bukurešťským prohlášením v poměru k NSR a na evropském kontinentě. Navázali jsme diplomatické styky s NSR a v poslední době podnikli nové kroky v duchu mírového soužití. Tato linie našla výraz za mé návštěvy ve Francii, s. Maurera v NSR, v dalších besedách a kontaktech, které jsme uskutečňovali. Domníváme se, že i to vše přispělo k zmírnění napětí.

Za klíčové a závažné považujeme ustanovení smlouvy, že obě země budou řešit spory mírovými prostředky a zřeknutím se síly. Výslovné zakotvení tohoto principu má zásadní význam pro obranu míru. Z toho hlediska hodnotíme smlouvu jako příspěvek k vytvoření důvěry a jako jeden z nejvýznamnějších kroků po druhé světové válce. Umožňuje rozvoj vzájemných vztahů, garantuje územní celistvost evropských zemí v nynějších hranicích a potvrzuje, že nebudou vznášeny územní nároky. Zbývá však ještě hodně udělat pro likvidaci důsledků druhé světové války. To hlavní je přispět k řešení otevřených problémů cestou jednání s cílem odstranit překážky normalizace a zabezpečit všestranný rozvoj vzájemných vztahů. Zavazuje to všechny socialistické země k aktivitě, aby to, co už bylo dosaženo, mohlo být dále dovršeno. Vyzval účastníky dále k tomu, aby byly podniknuty kroky k navázání diplomatických vztahů s NSR. Taková linie by byla prospěšná, protože podpoří realistické síly v NSR a povede ke zmírnění napětí, i když nemůžeme mít iluzi, že neexistují reakční síly v Německu. Zároveň plně podporuje e přijetí NDR do OSN. Otázky bezpečnosti nelze omezit jen na vztahy mezi oběma německými státy, předpokládá to zesílení a rozvinutí všestranné spolupráce.

Kladně se vyslovil za průběh dalších jednání mezi Polskem a NSR a označil za užitečné pokračování rozhovorů NDR a NSR s tím, že je nutné dosáhnout uznání NDR na základě mezinárodního práva. /O jednáních mezi ČSSR a NSR se Ceaucescu neznámil.

V dalším výkladu vypočítával a zdůvodňoval některé další kroky, které by měly mít na mysli všechny zainteresované socialistické státy v zájmu zmírnění napětí. Předně se to týká dohod se sousedními státy, které by měly za cíl zřeknutí se a použití síly jak v širokém, tak lokálním měřítku, aby se tak předcházelo konfliktním situacím. V tomto smyslu se vyslovil za vytvoření tzv. pásu vzájemné důvěry, např. na Balkáně a ve střední Evropě. Tuto tendenci by měly socialistické země sledovat s větší intenzitou.

Mimo připravený text dotkl se s. Ceaucescu otázky západního Berlína. Obecně řekl, že souhlasí s tím, co je řečeno ve výkladu s. Brežněva, a dodal, že je to jedna z otázek, která znepokojuje evropské národy. Chceme-li, aby naše názory vykryštovaly, měli by naši ministři zahraničí provádět besedy, abychom měli společný přístup k otázce západního Berlína. Dále je nutno věnovat pozornost problematice odzbrojení, zejména jaderného, protože reálné kroky při odzbrojení mohou být největším úspěchem v boji proti imperialismu. Mělo by jít o prosazení požadavků, i když malých, jako je likvidace vojenských základů, nevměšování do vnitřních záležitostí tak, aby mobilizovaly všechny pokrokové síly. Dále je nutno uskutečnit Kongres národů Evropy k zajištění kolektivní bezpečnosti. Více odvahy musíme mít k provedení porady představitelů evropských států tak, abychom ještě na podzim měli přípravnou schůzku.

Pokud se týká návrhů s. Brežněva na vytvoření politického poradního výboru k otázkám zahraniční politiky, pak nejednou jsme již vyslovili svůj názor. Základní kompetence mají zde ústřední výbory a vlády jednotlivých zemí. Ústřední výbor KSR má za to, že rámec nynějšího politického poradního výboru Varšavské smlouvy je postačující, není nutné konstituovat nový orgán, protože je vždy možnost normálních schůzek ministrů zahraničních věcí, kde lze projednat závažné otázky.

Soudruh János Kádár

V úvodu poděkoval za blahopřání ke Dni ústavy. Ústřední výbor MŠDS uvítal iniciativu ke svolání dnešní schůzky. Uzavřená smlouva odpovídá plně naší linii. Vyjádřil plný souhlas s rozбором i návrhy

s. Brežněva a podtrhl, že nyní je třeba hlavní pozornost věnovat ratifikaci, aby úspěšně prošla. Vždyť dlouhá léta bojujeme za oprávnění požadavky, které podepsáním smlouvy se vybojovaly. Musíme mít na zřeteli, že jestliže druhá světová válka neskončila podepsáním mírové smlouvy, že smlouva mezi NSR a Sovětským svazem víceméně zakotvuje výsledky boje proti fašismu. Boj pokračuje a uzavření smlouvy nám umožňuje pokračovat v tomto boji z příznivějších pozic.

Soudruh Kádár vyslovil přání, aby polští soudruzi úspěšně dovršili svá jednání s NSR a na naši adresu řekl, že uzrála situace, abychom pochovali Mnichovskou dohodu. Podpořil stanoviska s. Brežněva k západnímu Berlínu. Z jedné strany je nutné usilovat, aby západní Berlín se stal samostatnou politickou jednotkou a nepřipustila se jakákoliv práva NSR na západní Berlín. Druhým důležitým prvkem je však to, že je nutné podnikat reálné kroky, aby západní Berlín přestal představovat nebezpečí v Evropě.

Závěrem hodnotil vysoce funkci dnešní porady, která potvrzuje, jak správná byla naše rozhodnutí z prosince minulého roku. Jde o to, aby všechny naše zastoupené strany a země se rozhodovaly tak, abychom plnili společnou linii v zájmu nás všech i v zájmu každého z nás.

Souhlasíme s návrhem s. Brežněva na nutnost koordinovat naše zahraniční politické úsilí. Praxe ukazuje, že nemůžeme si dovolovat žádné přestávky, neboť mezinárodní vývoj má rychlý spád. Jestliže jsou některé námítky, prosíme, aby se zvažilo, že se ministři zahraničí budou co nejčastěji setkávat, aby mohli rychle řešit nazrálé otázky.

Závěrem vyjádřil přesvědčení, že nadále maďarští soudruzi budou plně pokračovat ve společné linii.

Soudruh Gustáv H u s á k

Úvodem poděkoval za svolání dnešní schůzky a blahopřál sovětským soudruhům k podpisu. Plně souhlasíme s uzavřením smlouvy i s výkladem s. Brežněva, i hodnocením situace, které přednesl. Podepsaná smlouva vnáší po 25 letech skončení druhé světové války nové prvky, které jsou v souladu s naší společně dohodnutou linií. Rozhodnutí NSR podepsat smlouvu nevyplývá z řádné lásky k socialismu, ale je důsledkem realistického ocenění poměru sil, který se změnil v neprospěch imperialismu, oceněním síly SSSR ve světě a jednotného postupu států Varšavské smlouvy. Přispěla k tomu i porážka pravicových a antisocialistických sil u nás a ztroskotání plánu imperialistů, kteří se přesvědčili, že politika stavění jedné socialistické země proti druhé, politika orientovaná na vytržení jedné či druhé země ze socialistického společenství je odsouzena ke krachu. Z toho hlediska znovu oceňujeme internacionální pomoc Sovětského svazu z roku 1968. S odstupem doby můžeme ještě více dnes ocenit dopad této internacionální pomoci, i když se najdou i v komunistickém hnutí hlasy, které to hodnotí jinak. Buržoazie Západu však pochopila, co ztratila a co prohrála. Toto správné hodnocení se u nás přijímá ve straně i mimo stranu v souladu se závěry zářijového a lednového pléna ÚV. Nyní je nutný z naší strany aktivní a taktický postup, aby smlouva byla ratifikována a vše, čeho jsme dosáhli, zafixováno tak, aby nemohlo dojít k žádnému kroku zpět.

Podporujeme úsilí polských soudruhů k zabezpečení jistoty hranic, která je dána nejenom smlouvou, ale i silou a jednotou socialistických zemí. Dále vyjádřil s. Husák podporu německým soudruhům, jejichž požadavku za přijetí NDR do OSN a vyslovil uznání k jejich celkovému přístupu, který odezněl ve vystoupení s. Stopha.

Pokud jde o Mnichov, nespěcháme. Dali jsme najevo, že jsme k jednání připraveni. Na řešení této otázky jsme velmi zainteresováni.

sování, protože Mnichovem začala fašistická agrese a fakticky druhá světová válka. Jsme pro rozvoj vztahů, ale je nutné dohodnout stejnou taktiku, abychom nedali NSR žádný monopol k dalšímu ovlivňování.

Pokud jde o ideologickou oblast, souhlasíme s německými soudruhy, že musíme aktivně čelit ideologické diverzi, kde bude snaha ji zintenzívnit. Naše zkušenost je v tomto směru poučná. Nejenom v r. 1968, ale jak ukazuje analýza, na níž pracujeme, už dávno byla snaha, která měla výsledky, aby k nám pronikala maloměšťácká ideologie, živily se maloměšťácké předsudky a zformovala opoziční fronta. To platí i o boji proti sociáldemokratismu, jehož hlavním posláním je být trojským koněm proti naší ideologii. Na naší zkušenosti můžeme ukázat, jak z NSR i Rakouska se snažili působit sociální demokraté, aby rozkládali naši komunistickou doktrínu. Proto na předním místě musí stát intenzivní výchovné úsilí, třídní přístup a pohotovost k ideologickému boji.

Dále vyjádřil s. Husák souhlas s vystoupením s. Brežněva pokud jde o západní Berlín. Naše úspěchy závisí na našem jednotném postupu, který bude rozhodně čelit všem snahám rozdělovat nás a oslabovat naše úsilí. Předložené návrhy s. Brežněva vytvářejí předpoklady pro promyšlený postup.

Pokud se týká návrhu s. Brežněva na koordinaci zahraničního politického úsilí, jsme za intenzivní porady ministrů zahraničních věcí. Budou-li se ministři častěji scházet a bude-li to organizačně správně zabezpečeno, přinese to plodné výsledky v koordinaci, takže nedojde k žádnému zneužívání ze strany nepřátel.

V závěru s. Husák poděkoval za pohostinství sovětských soudruhů.

Soudruh Wladyslaw G o m u l k a

Úvodem poděkoval za informaci, ocenil úsilí sovětských soudruhů a přivítal podepsání smlouvy mezi NSR a SSSR. Doposud uplynulo málo času od podepsání smlouvy, abychom mohli plně ocenit tento dokument. Není pochyb, že smlouva je velkým úspěchem všech zemí Varšavské smlouvy, velkým úspěchem všech sil usilujících o zmírnění napětí. Byla dosažena v důsledku jednoty a společně prováděné linie zemí Varšavské smlouvy. Souhlasíme s hodnocením dokumentu, jak to učinil s. Brežněv ve svém výkladu. Ovšem mnoho věcí potřebuje ještě analýzu, abychom si ujasnili, na jaké výhody kalkulují NSR i NATO, když vyjadřují souhlas se smlouvou. To, že všechno odsouhlasily, ještě neznamena, že přijímají smlouvu s entusiasmem. Jejich kalkulace nejsou neodůvodněné, všechny dohody jsou kompromisy, kdy jedna i druhá strana počítá s výhodami, které získala. Na co spekuluje Brandt a sociální demokraté? Píší a mluví o tom, že existuje větší možnost vytvářet lepší vztahy mezi NDR a NSR, aby se sjednocovaly a sbližovaly obě dvě části německého národa. Nemají na mysli jenom ideologické a politické pronikání do NDR i jiných socialistických zemí, ale kladou důraz i na ekonomickou expanzi. Tyto záměry jsou namířeny na desintegraci. Není to nový problém. Budou zde pokračovat v dosavadní praxi, zesilovat a maskovat hesly o ekonomické spolupráci, o rozvíjení lidských kontaktů. Vysoce oceňujeme, že ústřední výbor SED to výborně chápe, a že se orientuje na upevňování politických a ekonomických vztahů s SSSR a na ekonomickou integraci se socialistickými zeměmi. NDR je výsledek druhé světové války, a proto je důležité zkrřížit vše, na co spekuluji naši třídní nepřátelé.

V dalším výkladu s. Gomulka se zmiňoval o diferenciaci na Západě. Z jedné strany nepřejí si jednotu Německa, proto se vyslovují za smlouvu, ale rozhodně budou chtít zneužívat ideologicky i politicky proces normalizace. Naše politika musí s tím počítat, musí to být politika principiální, ale pružná. Před třemi lety nebylo vůbec možné pomyslet na to, že bychom podepsali takovou

smlouvu. Rumunští soudruzi před třemi lety navázali diplomatické styky, za Rumunskem však nikdo nešel a nebylo možné prosadit to, co jsme prosadili dnes. Na společném postupu jsme se dohodli ve Varšavě v roce 1969 a tato společná taktika přinesla své plody. Velký důraz musíme klást na ekonomickou oblast, abychom dosáhli obecné výhody pro všechny. Nynější smlouva nenahrazuje mírovou smlouvu, ale co jsme v ní zakotvili po 25 letech od války má velký význam. Můžeme říci, že přijde doba, kdy tato smlouva nahradí mírovou smlouvu.

V dalším výkladu informoval o některých zkušenostech z jednání mezi Polskem a NSR a zdůvodňoval, proč skupina Brandta je pro nás dnes výhodnější. Nelze před Brandtem vystupovat, že smlouva je naše vítězství, protože není v našem zájmu podřezávat větev Brandtovi a jeho lidem.

Pokud jde o jednání mezi ČSSR a NSR, hovořil s. Gomulka o tom, že jsme ve výhodnější situaci, protože nebudeme řešit žádný teritoriální problém. Pokud jde o NDR, jde hlavně o to, abychom ji přivedli do OSN. To by byl hlavní přínos k mezinárodně právnímu uznání NDR, tento krok by měl větší význam než formule, v níž by se mezinárodně právní uznání vyjadřovalo.

Problém západního Berlína se nás bezprostředně nedotýká, co zde zůstalo ze studené války, je nutné odstranit a za to musíme také něco dostat. Je třeba dokázat, že v Evropě nemůže a nesmí být místa, kde by se zachovávaly projevy studené války.

V závěru podtrhl, že hlavním úkolem je vytvořit normální podmínky pro spolupráci v zahraničně politickém úsilí, kde nelze do popředí stavět prestiž, ale společný zájem, společný postup a společnou linii.

Soudruh Todor Ž i v k o v

Ve stručném vystoupení vyjádřil souhlas s vystoupením s. Brežněva a s myšlenkami, které byly obsaženy v jeho výkladu. Písemný text stanoviska Bulharské KS bude odevzdán do protokolu.

Podtrhl, že dosažený úspěch je výsledkem správnosti našich principů a pružné politiky. Jejich hybným faktorem je jednota zemí Varšavské smlouvy, která má dnes klíčový význam. Tak jako dříve i do budoucna budeme z toho vycházet a důsledně řídit se jednotnou linií.

V krátké replice zdůraznil potom s. Brežněv, že sovětsí soudruzi záměrně nedělali široký rozbor mezinárodní situace vzhledem k nedostatku času, že ovšem souhlasí s tím, co řekl s. Gomulka i jiní soudruzi v širších souvislostech. Hlavní je, že víme, jaká má být naše taktika a naše reakce. Naše jednota i její pevnost jsou naším největším zdrojem. Zní to politicky silně a v souvislosti se smlouvou s NSR to plně platí.

x x x

Celkově lze říci, že průběh schůzky politického poradního výboru Varšavské smlouvy byl zdařilý, hladký a efektivní. Žádné komplikace nevznikly ani při projednávání závěrečného komuniké. Pozitivním faktorem bylo vystoupení delegace NDR, s níž před schůzkou měli šestihodinový rozhovor sovětsí soudruzi. V jejím průběhu byla sladěna základní hlediska i postoje.

Poněkud odlišný tón mělo vystoupení s. Ceaucesca, v němž se opakovaly obvyklé přístupy rumunských soudruhů. Rumunská pozice nebyla však vyzývavá, což souvisí s tím, že se dostali do určité izolace. Jejich linii nebylo možné nějak ústrojně vtělit do koncepce, kterou se řídili sovětsí soudruzi a která vyústila v podepsání smlouvy. Z příložené dohody o záměrech obou stran je patrné, že vlastní text smlouvy má široký kontext, který zabezpečuje splnění základních požadavků, na něž kladly po léta socialistické země hlavní důraz.

Z moskevského jednání vyplývá pro čs. zahraniční politiku hlavní úkol připravit se solidně na jednání s NSR a v jejím průběhu dosáhnout anulaci Mnichovské dohody od samého počátku a se všemi důsledky. To předpokládá, aby do 15. září projednalo před-

sednictvo ÚV KSČ návrhy s různými variantami na čs. postup v jednání s NSR tak, aby po parafování dohody s Polskem, k němuž dojde pravděpodobně koncem 1. dekády září, byla na jednání už v září připravena čs. strana. Na MZV bude třeba soustředit nej kvalifikovanější kádry ke zvládnutí tohoto úkolu. Mimořádné nároky budou v té souvislosti kladeny na úroveň a pohotovost naší propagandy, aby správně objasňovala společný postup socialistických zemí i naše vlastní zájmy v poměru k NSR. To znamená pracovat koncepčně s předstihem a s dlouhou perspektivou. Proto tyto otázky by měly být rozpracovány v nejbližší době v ucelené koncepci naší propagandy a ideologického působení, aby se rozvíjely takovým směrem, který bude v plném soulasu s dohodnutou společnou linií socialistických zemí a s našimi vlastními zájmy.